

ÈXITS

104

XULIO R. TRIGO

El port del nou món

Edicions 62

Barcelona

© Xulio R. Trigo, 2011

*Queda rigorosament prohibida sense autorització
escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució,
comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa
a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro
(Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org)
si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra
(www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.*

Primera edició: octubre del 2011

© d'aquesta edició: Edicions 62, SA
Peu de la Creu, 4. 08001 - Barcelona.
info@edicions62.cat
www.edicions62.cat

Fotocomposició: Víctor Igual, SL,
Aragó, 390. 08013 - Barcelona
Imprès a Cayfosa

DIPÒSIT LEGAL: B. 34.635-2011
ISBN: 978-84-297-6854-1

Al Francesc.

*El Destí és qui dóna les cartes,
però som nosaltres els qui hi juguem.*

WILLIAM SHAKESPEARE

La perseverança és invencible.

PLUTARC

PRÒLEG

Barcelona, octubre del 1481

El primer que va experimentar va ser fàstic. Li pujava a la gola i s'hi adheria de manera insuportable. Si es deixava envair per aquella sensació, potser sortiria a l'exterior i deixaria d'angoixar-la.

La sensació li provocava un malestar creixent. En notava el pes, com l'esclafava contra la fusta i li feia difícil respirar. De sobte, va saber que el pes l'ofegaria, que li faria esclatar els pulmons. Potser seria l'últim record que s'emportaria d'aquest món, aquella alenada agra que ja no tenia remei, que es quedaria amb ella per sempre per recordar-li el preu que s'ha de pagar quan no tens res.

La Teresa va obrir els ulls i la boca. Per més que hi hagués donat el seu consentiment i s'hagués proposat tancar els sentits, era conscient que el pes del fàstic i l'angoixa que experimentava podrien matar-la. Necessitava els ulls per fugir de la foscor i la boca per respirar a glopades.

Potser els homes van creure que el panteix de la noia, fruit de l'esforç immens per continuar respirant, era un gemec de plaer. A ella, en canvi, li va semblar que el seu

malestar interior creixia, però, si més no, la sensació d'ofec va desaparèixer de mica en mica.

Estirada amb la pell nua sobre la superfície de fusta, la Teresa va notar com les estelles se li clavaven a la pell. O potser eren restes del darrer àpat, engrunes seques que ningú no havia volgut. Com podia saber-ho?

Només d'arribar, dos homes l'havien conduït fins a la cuina del convent. Sense cap intercanvi de paraules, li havien tret tota la roba. El més jove l'empentava amb força mentre li estrenyia les cames. Aquell rostre, ara desencaixat, s'havia omplert d'arrugues, i la barba espessa i fosca ocultava uns llavis mossegats sense pietat. L'home gran va guiar la mà dreta de la noia amb rudeses fins que es va sentir obeït. Però ella només volia enregistrar tot el que hi havia al seu voltant, fixar-ne els detalls, recordar l'espai, l'escenari on s'havia lliurat; com si viure aquells instants sense parar atenció al dolor fos la seva única defensa.

El gerro col·locat a sobre d'unes lleixes devia contenir vi i, al costat, mostrant-se per l'extrem d'un drap que alguna vegada devia haver estat blanc, sobresortia un crostó de pa. Menjar i beure. Si pogués fer-ho mentre acumulava aquella sensació de fàstic potser ho oblidaria, potser la fiblada de dolor que ara la travessava no entraria a formar part dels seus records.

A sota de les lleixes hi havia un fogó brut i cremat, podria tocar-lo amb la mà si no fos perquè l'home gran li tenallava el braç, dirigint la seva voluntat. No volia que deixés de fer la seva feina. Així l'hi havia dit el dia anterior el monjo que ara es buidava a sobre seu.

—Si ets capaç d'obeir les meves ordres fins al final, et juro per Nostre Senyor que en Pere sortirà de la presó. Déu premia aquells qui alberguen al seu cor la valentia de

sacrificar-se. L'important no és el cos, sinó l'esperit. Sacrifica el teu cos, ofereix-lo a aquest home, i el teu germà serà lliure.

—Però, per què heu de ser dos? No sé si podré fer-ho.

—Es tracta d'un personatge principal de Barcelona. Té prou poder perquè tots facin la seva voluntat sense queixar-se. Si se sent satisfet, ens ajudarà. Ja és gran i li agrada mirar, tot i que, potser, hauràs de fer servir les teves habilitats. Fa temps vaig veure com ajudaves la Maria Roqueta a teixir xarxes a la platja; tens unes mans fabuloses, destres i joves.

—I vostè?

—Jo només ho faré per complaure'l. Ja veus el que he de fer pel teu germà, fins i tot arriscaré la meva salvació. Hauré d'oblidar els meus vots, encomanar-me a la misericòrdia i a la comprensió de Déu... I tu ets capaç de dubtar?

«Déu només deu entendre la violència i el dolor», es va dir la Teresa, ajaguda a la taula de fusta, mentre aixecava una mica el cap per poder contemplar la porta de la cambra, que només estava ajustada. Potser entraria algú i l'alliberaria. Però aquest pensament es va veure interromput per la veu ronca de l'home gran.

—Para més atenció al que fas, noia, si no serà difícil que acompleixi el teu encàrrec!

Sí, només havia de pensar en això. En Pere necessitava sortir d'aquella presó. Ja havien passat tres anys i li havien dit que s'hi estava consumint. Ningú semblava entendre-ho, ni tan sols aquell noi, en Marcel Roqueta, que en algun moment havia sospirat per ella com un nen per la seva mare perduda. Li estava agraïda, això era tot. En Marcel era bo, potser l'única persona bona que havia conegut en aquell temps. No podia dir el mateix del seu pare, el capa-

tàs de les obres del port de la Santa Creu, ni de la seva família, tot i que l'havien ajudat quan més ho necessitava.

La Teresa va intentar col·locar-se de manera que pogués atendre la sol·licitud de l'home gran sense mirar-lo. Només volia que el temps passés ràpid, que aquell home li adrecés alguna paraula per anunciar-li la seva satisfacció i el compliment immediat de la seva promesa. Lluny d'això, li va girar la cara amb un gest d'enuig i es va adreçar al monjo, que suava copiosament.

—Crec que el teu regal s'està resistint més del que seria desitjable. No sé si aconseguirà el que vol. És una noia rebel; se li nota en el gest. En lloc d'agraïment, destil·la menyspreu.

Ella va tancar de nou els ulls per oblidar el dolor, i fins i tot es va dir que si moria ofegada sota el pes de l'angoixa, seria com un senyal benèfic de Déu. Al capdavall, hauria de reconèixer que no l'havia abandonada.

Amb l'habilitat de les seves mans, la Teresa va aconseguir que el desig desentumís el membre d'aquell home. Tremolant de plaer, l'home gran li va apropar el cap i amb un crit de satisfacció es va deixar anar. La noia va sentir la boca plena, però ja no tenia forces per rebel·lar-se, dubtava que n'hagués tingut alguna vegada. El monjo encara intentava penetrar-la. Aleshores va perdre la noció del que estava passant, només recordava com havia començat tot...

Aquell dia de setembre de feia tres anys, en Pere l'havia despertat a primera hora de la matinada a la seva casa de Sant Cugat. A les mans duia la llet acabada de munyir; els dies que anaven al mercat de Barcelona sempre l'hi portava al llit per tal de no perdre temps i posar-se en camí ben d'hora. Recordava les seves paraules amables, la seva manera de donar-li pressa, tan suau que ella necessi-

tava dos o tres avisos abans d'adonar-se que el seu germà ja no podia esperar més.

La ciutat no era amiga dels mandrosos. Arran de la revolta contra el rei Joan II, la desconfiança cap als pagesos havia crescut i havia fet molt més difícil vendre-hi res. Massa sovint el seu germà havia de rebaixar el preu de la llet i els formatges per por de tornar a casa sense la sal necessària per passar l'hivern.

Però la Teresa, a pesar del tracte que rebia d'en Pere, potser per compensar-la de la terrible mort dels pares, ja no era una nena. Aquell dia no havia trigat gens a incorporar-se i a beure's la llet. Anar a Barcelona l'entusiasmava. El mercat s'omplia de gent vinguda de tot arreu i ella gaudia de valent contemplant la varietat de fruites i verdures, els colors i les olors de les espècies vingudes d'Orient, els rics vestits de les dones elegants que s'hi passejaven amb displicència, el moviment dels animals que s'escapaven sovint mentre l'amo els anava al darrere i tothom reia.

Aquell dia llunyà de feia tres anys havia conegut en Marcel. Però ara no sabia si se n'alegrava. El preu d'aquesta amistat havia estat molt alt. Des d'aleshores, la seva vida havia canviat massa. Amb el seu germà a la presó, no podia tornar al poble i l'enyorava. Tant hi feia que els seus pares ja no hi fossin ni que, a poc a poc, s'hagués anat construint una nova vida a la ciutat.

Què passaria si aquells homes complien la seva paraula? Si el seu sacrifici servia per alliberar en Pere i podien anar a viure a la casa del poble plegats? La Teresa volia tornar al seu petit món dels anys feliços de la infantesa. Volia sentir-se protegida.

Podria fer-ho encara, malgrat el convenciment que res no seria com abans?

PRIMERA PART

La primera pedra

«A 11 de setembre del 1477, per ordre i dispensa de la ciutat de Barcelona, es van començar a fixar estaques davant la Torre Nova per tal de tancar la mar amb un braç de terra. El primer cop de maça el va fer l'Honorable Mossèn Lluís Setantí, Conseller Primer, i després van continuar la resta de consellers; van fer també el seu cop de maça els Honorables Cònsols de la Llotja de Mar. El dia 20 d'aquest mes va ser beneïda i posada la primera pedra per a la fàbrica del moll o port que s'ha deliberat fer en la present platja del mar d'aquesta ciutat.»

Dietari del port de Barcelona, 1477

Barcelona, setembre del 1477

Eren els primers dies de setembre i la calor encara no havia donat treva. La carn es podria a les botigues i els gossos lluitaven per fer-se un lloc als escassos bassals d'aigua formats a tocar de les fonts. Una sentor persistent feia que els habitants de la ciutat detectessin a molta distància els pescadors que venien casa per casa els excedents de les seves captures. Sempre que voltava per uns carrers que era capaç de transitar amb els ulls embenats, en Marcel procurava evitar-los. Només la força del costum feia acceptable aquella calor.

Però no era aquest el principal inconvenient de la ciutat. Algunes nits es podia detectar en l'aire una intensa humitat, una xafogor pesant que ho calava tot. El noi havia après a reconèixer-hi el senyal del preàmbul de la pluja, i seguia amb entusiasme els canvis que tenien lloc al cel, l'espectacle d'aquells núvols foscos que semblaven convocar tots els dimonis de la terra.

Al llarg del dia, la calor havia estat sufocant i, durant el seu passeig per la Ribera, on s'entretenia amb les anades i vingudes de les barques que descarregaven mercaderies a

la platja, ja havia comprovat que els narius se li omplien fàcilment de salnitre. Havia après a reconèixer la intensitat d'aquella olor apegalosa amb l'arribada imminent d'un temporal marítim.

Malgrat les seves sospites, després d'observar detingudament la línia blava de l'horitzó, en Marcel es va dir que la mar semblava tranquil·la. Va deixar la companyia de les dones que esperaven les barques a la llotja i es va endinsar pels carrers estrets. Sabia de memòria el trajecte que havia de seguir per arribar a la porta de Jonqueres, la seva entrada preferida al recinte més antic de la ciutat. Només havia d'anar fins a l'església de Santa Maria del Mar, enfilat per Banys Vells i, des de la plaça de l'Oli, continuar en direcció nord fins a tocar del convent de Sant Joan de Jerusalem. La porta de la muralla no quedava lluny i abans podia sadollar la seva set a la font de Jonqueres.

En Marcel havia d'acomplir les tasques diàries que ell mateix s'imposava. Tafanejar l'aspecte dels viatgers que arribaven a Barcelona era la que més l'entretenia. Carros amb mercaderies dels camps de Girona, músics ambulants o jugadors que volien provar fortuna, joglars que utilitzaven aquell indret com a exemple a l'hora d'explicar l'essència de la llibertat i els avatars del destí, fins i tot algun noble amb el seu seguici que esperava ser rebut per les autoritats. En Marcel observava cada entrada i sortida com si hagués estat nomenat vigilant de la ciutat i hagués de donar compte dels visitants i de les seves cuites. Però, atès que la seva malaltia l'incapacitava per a qualsevol menester, la vida sempre li passava per davant sense aturar-se.

No sospitava que els senyals aviat el farien tornar enrere. Només en algunes ocasions el canvi es produïa d'una

manera tan sobtada. Cap al final de l'estiu, els dies podien ser enganyosos a la ciutat de Barcelona. El seu traçat n'era responsable. Els viatgers que arribaven des de les llunyanes terres de l'interior se sorprenien immediatament amb el recinte de les muralles, però tan bon punt algú els n'explicava la història, l'admiració es convertia en una ganyota incòmoda.

Els romans havien construït unes muralles que encerclaven tota la ciutat, però el pas del temps havia estès les zones habitades molt enllà d'aquells límits. La nova muralla s'havia fet realitat dos segles enrere, sota el regnat de Jaume I, una gran empresa que curiosament va oblidar la façana marítima. Així, quan bufava el llevat, el vent penetrava amb força per la façana de mar i causava grans desperfectes. Fortificada contra els perills terrestres, Barcelona havia oblidat defensar-se del que més mal feia a la voluntat de prosperitat dels seus habitants.

Aquell dia de setembre el vent de llevat va començar de sobte el seu viatge generós per places i carrers. La sensació de xafogor que havia experimentat a la Ribera li va tornar amb força. L'aroma de les espècies que transportaven els vaixells va arribar fins a la cantonada de la plaça de l'Oli, on en Marcel s'havia aturat a descansar. La solitud habitual del noi, unida a la seva malaltia, li havia desenvolupat els sentits de manera extraordinària, però l'olfacte no seria l'únic que l'advertiria de la inesperada situació.

De seguida es va adonar que ja no tenia motius per aventurar-se fins a la porta de Jonqueres. L'atreien més tots aquells perills que no podia dominar, els que, en cas d'emergència, podien costar-li la vida. El primer avís seriós de la força del vent va fer que els botiguers s'afanyessin a enretirar els tendals i les caixes més inestables de les

seves parades. Algunes dones sortien cridant de les cases per aplegar la canalla que jugava a l'exterior.

Sorprès per l'enrenou que de sobte s'havia desfermat, en Marcel es va fixar en el petit bocí de cel blau que li ofería el carrer dels Banys Vells. Uns núvols foscos avançaven des del mar en direcció a Collserola amb una rapidesa desconcertant, però més sorprenent encara resultava l'estranya densitat de l'aire. Ara sí, era com si respirés aigua salada, com si el sostre de negror que anava cobrint l'estret espai lliure entre teulades fos en realitat una trampa que els elements paraven a algun vaixell perdut al mig de l'oceà.

Va apressar el pas tant com podia, ansiós per arribar a un espai més obert que li permetés distingir amb claredat el moviment dels núvols. La gent començava a espantar-se, alguns corrien en direcció a casa, tot i que res no els garantia que les dèbils construccions fossin un refugi segur; d'altres s'afanyaven pels carrers a posar-se a recer. Es va dir que només els nobles del carrer de Montcada i els religiosos dels convents devien tenir la casa en condicions per suportar una tempesta d'estiu com la que s'anunciava. Enmig de la confusió, en Marcel va pensar en la seva mare. Es va veure temptat de canviar la direcció de les seves passes i córrer cap a casa. Però ja tenia a l'abast els merlets de la torre Nova, a tocar de la mar, i la curiositat sempre s'imposava sobre la resta dels seus desigs.

En arribar a la platja, el vent semblava un huracà, un d'aquells que, segons li havien explicat els navegants, eren capaços d'aixecar una carraca amb totes les mercaderies i deixar-la caure després amb violència sobre les aigües. Es preguntava si podria enlairar alguna de les cases dels barris més propers a la Ribera, moltes d'elles construïdes amb

trossos de fusta i una pasterada arenosa. Les investides de les onades arribaven fins al pla de Framenors i amenaçaven el mateix convent. Mentrestant, els comerciants de la Llotja posaven a cobert les mercaderies donant el dia per perdut.

En Marcel va veure que les embarcacions encallades a la sorra començaven a trontollar amb la intensitat de la tempesta. En aquest punt ja havia decidit que es tractava d'un fet extraordinari i no podia deixar passar l'oportunitat de contemplar l'espectacle. Va continuar caminant pel Pla amb la intenció d'arribar al convent de Framenors. Els monjos el coneixien. Sovint els feia petits serveis que li agraiïen amb somriures i promeses de salvació. Esperava que el deixessin pujar a la torre i observar la línia de l'horitzó sense que quedés esquarterada pels pals de les embarcacions varades a la sorra. Aventurar-se més enllà, fins a la vora de la platja, amb la força de les onades i els objectes que podia transportar el vent a una velocitat de vertigen, no li semblava el més prudent.

Arraulint-se, en Marcel va intentar fer unes quantes passes més. Els núvols feien estranys girs i es concentraven en retalls de cel que mostraven un negre intens i lluminós. Al lluny, més enllà de les naus fondejades que es tombaven sobre la mar com si fossin closques de nou baixant un rierol de muntanya, es veien els llamps de la tempesta. La seva fragor era cada cop més propera i amb uns forts batecs del cor a en Marcel se li va despertar aquell sisè sentit que sovint l'obligava a aturar-se.

Espantat per les possibles conseqüències, es va dur la mà al cor i, protegit per la font de l'Àngel, es va asseure uns instants d'esquena a la mar. Intentava recuperar l'alè, sentir que respirava amb normalitat. De sobte, va veure

que la gent corria a refugiar-se darrere de les cases. El vent transportava tota mena de fustes que s'estavellaven contra el terra o s'enlairaven de nou en petits remolins. Es va protegir el cap amb les mans, mentre unes gotes de pluja enormes queien com fletxes al seu costat.

Tot i saber que era el més prudent, en Marcel no estava disposat a quedar-se en aquell petit amagatall que li procurava la font. Es va aixecar i es va encaminar de nou cap al convent dels franciscans. Caminava cobrint-se la cara, obrint ben poc els ulls per poder orientar-se. Veles, trosos de barques, draps, sorra, xarxes velles, tot es barrejava amb la pluja i el vent. Va sentir crits de gent que li exigien que es posés a cobert en algun racó. Però la determinació de pujar a la torre del convent de Framenors per contemplar la mar amb més claredat podia més que la seva por a la tempesta.

Avançant sempre a cops de voluntat, no va tardar a veure entre els dits entreoberts l'enorme edifici religiós. Encara sentia els crits d'advertiment o súplica. Va apartar dels ulls una de les mans per comprovar els batecs del cor, que augmentava de ritme d'una manera alarmant. L'evidència d'una nova crisi el va fer aturar-se a poques passes del refugi que era l'església.

Aleshores va veure la silueta del pare Cardoso retallada a la façana, justament a sota del gran pantocràtor. Aquelles espatlles enormes coronades per un cap esquifit només podien ser les del millor amic que tenia al convent: el monjo arxiver. Alguns explicaven que el monjo d'origen portuguès havia estat un saltejador de camins, tal vegada un assassí, però en Marcel no feia gaire cas de les xafareries. Sempre s'havia portat molt bé amb ell i gràcies al pare Cardoso el convent de Framenors era com una sego-

na casa, potser la que hauria volgut tenir en realitat. De vegades s'hi veia, amb una vida tranquil·la al costat de la mar, però el seu esperit inquiet no es resignava encara a aquell veïnatge.

Els gestos insistents del monjo li demanaven clarament que no continués més temps aturat al mig de la tempesta. En Marcel es va oblidar del seu cor i va reprendre la marxa, feliç que el religiós hagués endevinat les seves intencions. Sabia que l'esperava una tassa de llet calenta a l'interior del convent i els gestos del monjo el van fer somriure per primer cop en molta estona.

Però en aquell instant la figura del pare Cardoso va desaparèixer de la façana durant uns segons. Una ràfega de vent l'havia fet girar sobre ell mateix malgrat la seva corpulència. La mateixa ràfega va desplaçar en Marcel i el va estavellar contra una paret propera.

Després ja no va poder certificar res. No va advertir com el pare Cardoso i un altre religiós posaven en perill les seves vides per anar a buscar-lo, ni com la força del mar tornava a emportar-se, una vegada més, una de les parets del claustre del convent. Les onades arrossegaven amb extrema facilitat les barques cap a la platja i els vaixells fondejats en alta mar s'anaven desmuntant a poc a poc amb la força del vent; a mesura que perdien components, quedaven a mercè de la tempesta i ja ningú no s'hauria atrevit a profetitzar la seva sort. Tampoc no va sentir les paraules del prior mentre reunia la seva congregació i li assegurava que amb aquella tempesta Déu volia castigar les pretensions desmesurades de la ciutat, obstinada a dominar les forces superiors i construir un port segur per als nombrosos vaixells que arribaven a Barcelona, una tasca que només podia quedar en mans de l'Altíssim.

El pare Cardoso va escoltar el prior des de l'espill del dormitori, on vigilava l'evolució d'en Marcel, que s'havia fet un gran trauc al cap i sagnava profusament. El metge del convent havia alertat que calia tenir molta cura d'aquella ferida. Mentre s'ocupava del pacient, el monjo va pensar en les paraules del seu superior, les subscribia, tot i que s'adonava de les dificultats d'anar en contra dels esdeveniments.

Quan el pare Cardoso va mirar per la finestra, va veure que una enorme vela sobrevolava les ones, com si fos un ocell de dimensions gegantines que fugís de la tempesta, tal vegada un d'aquells ocells roc dels quals parlaven els viatgers que venien de molt lluny.